

Ключові слова: державне регулювання, державний контроль, нагляд, уповноважені особи, чинне законодавство.

Ключевые слова: государственное регулирование, государственный контроль, надзор, уполномоченные лица, действующее законодательство.

Key words: state regulation, state control, supervision, authorized persons, current legislation.

БОЙЧЕНКО ЕДУАРД ГАВРИЛОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри господарського права і процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЦІНОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ ТА КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Для демократичної соціально орієнтованої держави одним із основних завдань є забезпечення прав і свобод людини разом із створенням передумов сталого економічного розвитку суспільства, покращення добробуту населення. Однак успішність виконання даного завдання опиняється під загрозою, коли мова йде про конфлікти інтересів різних категорій громадян. Суб'єкт господарювання зацікавлений в отриманні якомога більшого прибутку, в той час як інтерес споживачів полягає у здійсненні найбільш вигідної покупки. Держава, у свою чергу, покликана регулювати відносини між цими групами учасників господарських відносин, встановлюючи справедливі умови для задоволення інтересів кожної з них.

Особливо актуальним є дане питання в умовах настання незвичайних ситуацій. Відповідно до протоколу засідання Експертної комісії Державної служби надзвичайних ситуацій з визначення рівнів та класів надзвичайних ситуацій від 12.03.2020 № 104/02-20, надзвичайна ситуація, пов'язана із загрозою поширення гострої респіраторної хвороби на території України, спричиненої вірусом Covid-19, визначена в Україні як медикобіологічна надзвичайна ситуація, пов'язана з епідемічним спалахом небезпечних хвороб, державного рівня [1].

У зв'язку з цими обставинами у населення виникла нагальна потреба використання захисних масок, антисептиків та інших товарів, використання яких є затребуваним під час пандемії. Як наслідок, дані товари стали дефіцитними, а ціни на них вражаючими. Наприклад, захисні маски до поширення епідемії коштували 2-3 грн. за одиницю, але в умовах надзвичайної ситуації ціни на маски зросли майже вдвіть [2].

Питання державного регулювання ціноутворення та цінової політики підприємства присвячені праці багатьох вчених, серед яких: О. Андрусь, Н. Барахтян, О. Беляневич, С. Бервено, О. Віннік, В. Гальперіна, Є. Кубко, С. Теньков, В. Щербина та інші. В наукових працях А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, А.Маршалла, Дж.М. Кейнса, Дж.К. Гелбрейта досліджуються проблеми розвитку процесу ціноутворення. Однак

недостатньо уваги приділено політиці держави щодо регулювання та контролю ціноутворення саме під час надзвичайної ситуації.

Спекулювання на цінах в умовах надзвичайної ситуації є несправедливим і таким, що порушує права та свободи громадян. З іншого боку, чи не буде встановлення директив стосовно цінової політики обмежувати права суб'єктів господарської діяльності? Адже так чи інакше підвищення цін на товари може бути спричинене такими об'єктивними обставинами, як необхідністю збільшення штату працівників, закупівлі додаткового обладнання або ж стрімким зростанням закупівельних цін на сировину від постачальників.

Окрім того, багато вчених економістів і правників аргументовано вважає, що найефективніше свої регулюючі функції ціна може виконувати лише тоді, коли вона формується під впливом ринкових чинників, тобто лише за умови вільного ціноутворення [3].

Відповідно до ч.5 п.1 ст. 10 Господарського кодексу України, одним із основних напрямків економічної політики, що визначаються державою, є цінова політика [4]. Ст. 13 Закону України «Про ціни і ціноутворення» передбачає здійснення державного регулювання цін шляхом установлення обов'язкових для застосування суб'єктами господарювання: фіксованих цін; граничних цін; граничних рівнів торговельної надбавки (націнки) та постачальницько-збутової надбавки (постачальницької винагороди); граничних нормативів рентабельності; розміру постачальницької винагороди; розміру доплат, знижок (знижувальних коефіцієнтів) [5].

Однак це положення, як і більшість інших у сфері ціноутворення, стосуються регулювання господарських відносин за нормальних умов життєдіяльності суспільства. Законом не передбачена регламентація ціноутворення в умовах надзвичайної ситуації.

У деяких країнах передбачені певні обмеження стосовно встановлення цін у певних обставинах. Наприклад, в Італії держава в періоди галопуючої інфляції вдається до прямого контролю за цінами. У «кошик» контрольованих за цінами товарів відібрано 33 види продовольчих товарів і 3 види товарів домашнього вжитку, які є основною частиною споживання середньо статичної італійської сім'ї. Для уряду Італії політика прямого контролю за цінами є актуальною у зв'язку з безперервною інфляцією. Основним нормативно-правовим актом у цій сфері є «Закон з контролю за цінами» (1973 р.) [3].

Водночас, практичні дії урядів передових країн демонструють комплексний та виважений підхід держави і до питань реальної підтримки бізнесу в умовах серйозних карантинних обмежень, спрямованої на надання фактичної, а не уявної допомоги. До прикладу, уряд Казахстану прийняв рішення про припинення нарахування орендних та комунальних платежів для бізнесу строком на 3 місяці. У Німеччині була запроваджена антикризова програма, за якою постраждалим від карантинних обмежень підприємствам та самозайнятим особам виплачують компенсації в розмірі 9-15 тисяч євро, в залежності від розміру підприємства. У свою чергу, Австрія пропонує бізнесу кредитні гарантії, проміжні позики та відстрочки оплати податків. Польща покриває близько

40 % заробітної плати працівників приватних підприємств, які зберігають робочі місця [6].

В умовах надзвичайної ситуації як ніколи важливо кожному члену суспільства відчувати підтримку з боку держави. Саме тому уряд, з одного боку, не має ігнорувати процеси завищення цін виробниками, а з іншого – не допустити знищення малого та середнього бізнесу в дуже непростих для нього обставинах. Законодавцю варто звернути увагу на регулювання процесу ціноутворення в умовах надзвичайної ситуації шляхом внесення змін до положень чинного законодавства, за порушення яких передбачити як адекватні санкції так і заходи державної підтримки. Оскільки в подібних умовах багато сфер життєдіяльності суспільства зазнає значних змін, має бути особливий контроль та нагляд за процесом ціноутворення з боку держави в особі відповідних органів.

Список використаної літератури:

1. Про внесення змін до наказу ДСНС від 19.02.2013 № 26 «Про затвердження персонального складу Експертної комісії Державної служби надзвичайних ситуацій України з визначення рівнів та класів надзвичайних ситуацій»: наказ ДСНС України від 31.08.2018 р. №511. URL: <https://www.dsns.gov.ua/ua/Nakazi/82364.html>.
2. Коронавірус в Україні: де можна купити маску і чому це дорого. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/koronavirus-v-ukraini-de-mozhna-kupytu-masku-i-chomu-tse-doroho-210261.html>.
3. Кононець О.М., Луцюк А.В. Аналіз досвіду країн Європи щодо адміністративно-правового забезпечення державного контролю за цінами. Адміністративне право та процес, фінансове право. – 2017. – С. 167 – 171. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/13597/1/%D0%90%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%86%D0%97%20%D0%94%D0%9E%D0%A1%D0%92%D0%86%D0%94%D0%A3%20%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%20%D0%84%D0%92%D0%A0%D0%9E%D0%9F%D0%98%20%D0%A9%D0%9E%D0%94%D0%9E.pdf>
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №18. – Ст.144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
5. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21 червня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013 р. – № 19-20. – Ст. 190.
6. Пережить кризис: На какие меры идут правительства, чтобы спасти экономики своих стран. 16 примеров. URL: <https://www.google.com.ua/amp/s/biz.liga.net/amp/all/all/article/perejit-krizis-na-kakie-mery-idut-v-mire-chtoby-spasti-ekonomiku-keysy-15-stran>

Ключові слова: цінова політика, ціноутворення, державний контроль за цінами, державна підтримка бізнесу, надзвичайна ситуація, ціноутворення, карантинні обмеження.

Ключевые слова: ценовая политика, ценообразование, государственный контроль за ценами, государственная поддержка бизнеса, чрезвычайная ситуация, ценообразования, карантинные ограничения.

Key words: pricing policy, pricing, state price control, state business support, emergency situation, price forming, quarantine restrictions.